

راهکار عملی تربیت دینی کودکان در دوره‌ی پیش از دبستان

مقدمه

آموزش و پرورش در دوره‌ی پیش از دبستان، از دیرباز در کشور ما به عنوان مرحله‌ای از آموزش مطرح بوده است. یعنی از همان زمانی که برنامه‌ریزی در امر تعلیم و تربیت کودکان در دوره‌ی دبستان به طور جدی مورد توجه قرار گرفت، مسئله‌ی تعلیم و تربیت کودکان در سال‌های اولیه‌ی پیش از دبستان نیز، که باید آن را سال‌های سازندگی و تشکیل دهنده‌ی بسیاری از صفات و ویژگی‌های کودک نامید، از اهمیت خاصی برخوردار بوده است؛ لیکن، کمبودها و تنگناهای اطلاعاتی و اقتصادی همواره موجب کوتاهی در پرداختن به آن گردیده است.

نگاهی گذرا به تغییرات و تحولات آموزش و پرورش پیش از دبستان، در طول بیش از نیم قرن گذشته، نشانگر این واقعیت است که مبحث تربیت دینی گاهی به عمد و گاهی به سهو نادیده گرفته شده یا براساس یافته‌های پژوهشی بدان پرداخته نشده است؛ لیکن تزلزل و مشکلات موجود در اعتقادات دینی جوانان این عصر ایران زمین، لزوم بازنگری عمیق و مبتنی بر مطالعه را در برنامه‌های دوره‌ی پیش از دبستان الزامی می‌کند.

در این مقاله در پی آنیم که با توجه به ویژگی‌های فطری دین‌خواهی و خداجویی کودکان پیش دبستانی و نیز با درنظر گرفتن احادیث و رهنمودهای بزرگان دین، به راه‌های عملی در تربیت دینی کودکان، در دوره‌ی پیش از دبستان، دست یابیم.

روش‌های تربیت دینی کودکان پیش دبستانی

کودک امانتی الهی و ودیعه‌ای آسمانی است که به پدر و مادر سپرده شده است. قلب پاک کودک، گوهری گران‌مایه و نفیس و آینه‌ای روشن است که از هر گونه نقش و نگاری خالی است و در عین حال قابلیت پذیرش هر نقشی را دارد... پس اگر وی را طبق اصول صحیح تعلیم و تربیت، به عادات و صفات نیک پرورش دهند، به آن عادات خو گرفته، بر آن صفات نشو و نما می‌کند.

(سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۶۵)

هدایت کودکان جز از طریق پرورش صحیح مذهبی آنان میسر نیست و کودکان برای پذیرش رفتارهای صحیح و مطلوب اجتماعی از طریق آموزش مسایل دینی، آمادگی بیشتری دارند تا از راه‌های دیگر. در مرحله‌ی پیش از دبستان، بهتر است آموزش مسائل به صورت «آموزش غیر مستقیم» باشد و هر کودک به تناسب میزان تمایل و توان خویش کشف کند و یاد بگیرد. علاوه بر آن بهتر است کودک در انجام فعالیت‌ها از آزادی بیشتری برخوردار شود و آموزش برای او جنبه‌ی سرگرمی و بازی داشته باشد. در روش آموزش غیر مستقیم، کودکان فرصت دارند برنامه‌های کار خود را تنظیم کنند و درباره‌ی دانسته‌ها و کشفیات خود،

پرسش‌های گوناگون مطرح نمایند. ارزشیابی از آموخته‌های آنان نیز باید به صورت غیر مستقیم انجام شود، مانند ارزشیابی در حین بحث و گفت‌وگو و مشاهده. به بیان دیگر، نیازی نیست سخن از امتحان به میان آید.

ویژگی‌هایی که در دوره‌ی پیش از دبستان بسیار مهم است و باید به آن‌ها توجه کرده، روش‌های آموزشی را براساس آن ویژگی‌ها طرح‌ریزی نمود، عبارتند از:

۱- علاقه‌ی کودکان به بازی.

۲- قدرت و نیاز کودکان به الگوگیری، نقش‌پذیری و تقلید در این سن.

۳- شادی کودکان و علاقه‌ی آن‌ها به مطالب آهنگین.

گستره‌ی برنامه‌ها و فعالیت‌های دوران پیش دبستانی را نیز می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

الف) توسعه‌ی مهارت‌های حسی و حرکتی.

ب) توسعه‌ی مهارت‌های کلامی.

ج) توسعه‌ی مهارت‌های شناختی.

د) توسعه‌ی مهارت‌های اجتماعی.

هـ) توسعه‌ی قوای خلاق و زیبایی شناختی.

و) تقویت مهارت‌های خودیاری و رشد عاطفی. (افروز، ۱۳۷۸)

دکتر غلامحسین شکوهی (۱۳۶۳)، اهداف عمده‌ی آموزش و پرورش در دوره‌ی قبل از دبستان را به صورت زیر بیان کرده است:

۱- پرورش عادات مفید در کودک به منظور تأمین تندرستی و ایجاد مهارت‌هایی که برای تطبیق شخص با محیط لازم است.

۲- پرورش رفتارهای اجتماعی مطلوب در کودکان.

۳- پرورش عواطف کودکان.

۴- کمک به پرورش استعدادهای فطری کودکان.

۵- ایجاد حس اعتماد به نفس و امنیت خاطر در کودکان.

۶- متوجه ساختن کودک به دنیای پیرامونش.

۷- تشویق حس استقلال‌طلبی.

۸- پرورش حس زیبایی‌شناسی در کودکان.

با یک بررسی ساده می‌توان جایگاه تربیت دینی کودکان را در کنار هر یک از موارد بالا یا به شکل چتر فلسفی گسترده در بالای موارد فوق مشاهده کرد. برای مثال، در پرورش عواطف کودک مسلمان، علاوه بر پرورش حس نوع‌دوستی،

به پرورش حس برادری اسلامی و کنترل عواطف نیز توجه می‌شود. علاوه بر آن برای ایجاد حس اعتماد به نفس در کودک مسلمان، گوشزد کردن ارزشمندی نوع انسان به دلیل تعقل و اندیشه، الزامی می‌نماید.

در تربیت دینی کودکان پیش دبستانی باید بیشتر از عواطف و احساسات ظریف او، برای توجه به خدا استفاده کرد. باید درباره‌ی زیبایی‌های طبیعت، پدید آمدن شب و روز، پدیدآیی فصول، تابش خورشید، طلوع و غروب خورشید، ماه و ستارگان، تشکیل ابر، ریزش برف و باران، وزش ملایم نسیم، غرش رعد و برق، طوفان، جاری شدن سیل، آسمان نیلگون، کوه و تپه، دشت و صحرا و جنگل، رودخانه و دریا، فرا رسیدن بهار زیبا، شکوفه دادن درختان و... با کودک سخن گفت و خدا را به عنوان سرچشمه‌ی زیبایی و مهربانی برای او ترسیم کرد. باید چشم کنجکاو و ذهن کودک را به کنار زیبایی‌های طبیعت برد و از این طریق آن‌ها را تغذیه کرد.

در این قسمت به بررسی برخی از روش‌های تربیت دینی کودکان پیش دبستانی می‌پردازیم.

۱- تربیت دینی کودک پیش دبستانی از طریق بازی

پیامبر اسلام (ص) می‌فرماید: «من کان عنده صبی فلیتصاب له» «هر کس در نزدش کودکی است، باید رفتارهای متناسب با کودک را انجام دهد و خود را به صورت هم‌بازی او درآورد.»

چون سر و کارت با کودک فتاد پس زبان کودکی باید گشاد

همه‌ی بچه‌ها، به ویژه بچه‌های خردسال، با همه‌ی وجود بازی را دوست دارند و با دنیایی از احساسات خوشایند و عواطف پاک و لطیف خواهان آنند که با بزرگسالان محبوب، هم‌بازی شوند و در کنار آنان وجودشان از محبت سیراب شود و بر اعتماد به نفسشان افزوده گردد. از این رو، مربی می‌تواند آموزش مسائل دینی را با بازی همراه کند تا برای کودکان جذاب و دوست‌داشتنی گردد. (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۶۵)

بنابراین در دوره‌ی پیش از دبستان، هر قدر بتوانیم شیوه‌های تربیت دینی کودکان را با بازی و سرگرمی همراه کنیم و جنبه‌ی اجبار و تحکم آن را کاهش دهیم، موفق‌تر خواهیم بود.

در سیره‌ی پیامبر(ص)، بزرگداشت کودکان و اهمیت دادن به بازی آن‌ها بسیار چشمگیر است؛ چنان که بزرگ معلم عالم بشری، سجده‌ی خویش را در نماز چنان طولانی می‌کند که نوادگان عزیزشان بازی اسب‌سواری خویش را به پایان برسانند و چهارچوب نماز را وسیله‌ای برای انقطاع بازی اطفال قرار نمی‌دهد.

بازی، مناسب‌ترین روش تربیتی دوره‌ی پیش از دبستان است. وظیفه‌ی مربی است که کودک را با بازی‌های تازه‌ای که برای این دوره مناسبند، آشنا کند. مربی باید وقتی کودک هم‌بازی ندارد، به طور پنهانی در بازی او شرکت کند. (شکوهی، ۱۳۶۳)

شرکت مربی یا والدین در بازی‌های کودکان و وارد کردن تعالیم دینی در خلال این بازی‌ها می‌تواند جذابیت تعالیم عالی‌هی اسلام را صدچندان سازد. برای مثال بازی ایفای نقش اعضای خانواده، در حالی که مربی در نقش مادر است، برای نونهالان بسیار دوست‌داشتنی است. مربی می‌تواند در جریان این بازی اهمیت نماز و سر وقت خواندن آن را، بدین شکل گوشزد کند:

کودک ۱: مامان، من حالا از سماورم برایت یک چای می‌ریزم.

مادر: دستت درد نکند، من خیلی خسته‌ام و چای خیلی می‌چسبد.

کودک ۲: خوب، مامان حالا که خسته‌ای روی پای من بخواب تا برایت لالایی بگویم.

مادر: نه عزیزم، الآن ظهر است. صدای اذان را می‌شنوی؟ باید نماز بخوانم.

کودک ۱: مامان جون، حالا چایت را بخور و بخواب، بعداً نماز می‌خوانی.

مادر: نه پروانه جان، درست است که من خسته‌ام، اما اگر وضو بگیرم، خدای مهربان بسیار خوشحال می‌شود و مرا سرحال می‌کند و اگر به موقع نماز بخوانم، خدا دوستم خواهد داشت.

کودک ۲: مامان، می‌شود ما هم وضو بگیریم؟

مادر (با لبخند): البته عزیزانم. خدای مهربان بچه‌هایی را که وضو می‌گیرند خیلی دوست دارد.

مربی می‌تواند نحوه‌ی وضو گرفتن را به صورت نمایش و بازی به کودکان آموزش دهد و از کودکان بخواهد که آن‌ها نیز این کار را تکرار کنند. همچنین مربیان می‌توانند از بازی‌هایی که جنبه‌ی اتحاد و پیروزی، تعاون و همکاری و گذشت و فداکاری دارند، استفاده کنند.

(سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۶۵)

۲- تربیت دینی کودکان از طریق ارائه‌ی الگو

کودکان همواره کنجکاوانه به محیط اطراف می‌نگرند و با توجه و دقت خاص رفتارهای کلامی و غیر کلامی بزرگ‌ترها، به خصوص پدر و مادر خود را در شرایط و موقعیت‌های مختلف مشاهده می‌کنند و از آن‌ها سرمشق می‌گیرند.

در فرایند شکل‌گیری شخصیت کودکان، بیش‌ترین نقش بر عهده‌ی الگوهای رفتاری است، چرا که یادگیری، اساس رفتار آدمی را تشکیل می‌دهد. یادگیری‌های غیر مستقیم، ضمنی یا مشاهده‌ای، پایدارترین و مؤثرترین یادگیری‌ها محسوب می‌شوند، به ویژه در دوران پیش از دبستان، به دلیل تمایل فراوان کودکان به تقلید، اهمیت این روش‌ها مضاعف می‌شود.

خمیر مایه‌ی شخصیت کودکان در کانون خانواده شکل می‌گیرد و تقلید از رفتار والدین و دیگر اعضای خانواده از بارزترین ویژگی‌های سنین پیش دبستانی است. هر قدر الگوهای رفتاری در نظر کودکان از شخصیت محبوب‌تری برخوردار باشند، رفتارهای کلامی و غیر کلامی آن‌ها بیشتر مورد توجه کودکان قرار می‌گیرند. (افروز، ۱۳۷۲) به عبارت دیگر، همه‌ی آموخته‌ها، عادت‌ها، رفتارها و منش‌های ما ناشی از محیط است و در اثر وجود سرمشق‌ها، مربیان و یادگیری‌های مستقیم و غیر مستقیم پدید می‌آیند. اما آنچه در ادامه‌ی فرایند رشد شخصیت کودکان و تأثیرپذیری آن‌ها از الگوهای رفتاری بسیار حساس است، هماهنگی، همانندی و همراهی الگوها در رشد شخصیت و تثبیت معیارهای اخلاقی به هنگام ورود کودک به مدرسه می‌باشد. بنابراین لازم است والدین با هماهنگی و همراهی هم، خودشان الگوی عملی تربیت دینی باشند و علاوه بر آن بتوانند الگوهای مناسبی به کودکان ارائه دهند. ارائه‌ی الگو می‌تواند از طریق فرایندهایی که مورد علاقه کودکان است، صورت می‌گیرد؛ مثلاً ارائه‌ی الگو از طریق داستان گویی یا خواندن کتاب برای کودکان. حتی اگر والدین هیچ عمدی نداشته باشند، رفتار، کردار و گفتار آن‌ها بزرگترین وسیله‌ی تربیت دینی ایشان خواهد بود، زیرا چنانکه قبلاً اشاره کردیم، کودکان در سنین پیش از دبستان، علاقه‌مند و نیازمند به همانندسازی و مهم‌ترین مرجع همانندسازی ایشان، والدین و مربیان می‌باشند. الگوهای بزرگسالی که با کودکان محشورند، به طور مستقیم و غیر مستقیم، خواسته و ناخواسته، در هر شرایط و موقعیتی که باشند، با رفتار خود به روند

تکوین شخصیت کودکان جهت می‌دهند و آن را تقویت می‌کنند. از این روست که مهم‌ترین عامل در برنامه‌های تربیتی کودکان پیش دبستانی، ویژگی‌های مطلوب والدین و مربیان است، زیرا کودکان از نظر عاطفی و احساسی به شدت متأثر می‌شوند و چگونگی اخلاق، رفتار و شخصیت اطرافیان بر باورها، بازخوردها و رفتارهای فردی و اجتماعی‌شان اثر می‌گذارد. به همین سبب لازم است برای تربیت دینی نونهالان، والدین و مربیان، رفتاری آمیخته با عطف، محبت و منطق و استواری داشته، متصف به صفات دینی باشند تا نونهالان را بدان‌ها ترغیب کنند.

علاوه بر ارائه‌ی الگوهای مناسب، استفاده از اصولی برای جذاب کردن روش‌های ارائه‌ی الگو می‌تواند کارساز باشد. اگر الگوها را در قالب داستان‌های مصور و دارای رنگ آمیزی و نیز متن‌های شاد و مفرح ارائه کنیم، میزان جذب این الگوها، صددرصد بیشتر خواهد بود.

۳- تربیت دینی کودکان از طریق خواندن شعر و متون آهنگین و شاد

از آن‌جا که شعر از صدای کلمات، ترکیبی موزون می‌سازد، کودکان از گوش دادن به آن لذت می‌برند. خردسالان را می‌توان با اشعار مخصوص آن‌ها، مانند شعرهای بسیاری از شاعران معاصر، آشنا کرد. گاه تکرار این گونه اشعار به کودکان کمک می‌کند تا آن‌ها را بخاطر بسپارند.

شعرخوانی در کلاس، اغلب باعث علاقه‌مندی کودکان به صدای کلمات می‌شود. گاهی قافیه‌پردازی و تجانس حروف، توجه کودکانی را که تنها از صدای کلمات و طریقه‌ی جاری‌شدن صداها بر زبانشان لذت می‌برند، به خود جلب می‌کند.

کودکان را باید به بازی با کلمات تشویق کرد، اما قبل از آن باید به معلمان هشدار داد که کودکان خردسال ممکن است بیش از اندازه به جناس‌سازی روی آورند. اشعار را باید با صدای بلند خواند تا قافیه و وزن آن واضح‌تر باشد. (اسپراک، ترجمه‌ی نظری‌نژاد، ۱۳۶۹)

مربیان کودکان خردسال، اغلب شعرخوانی را با بازی‌های انگشتی توأم می‌کنند. هر چند این نوع فعالیت‌ها معمولاً فاقد ارزش ادبینه، ولی برای وقت‌گذرانی مفید به نظر می‌رسند و کودکان می‌توانند هنگام انتظار برای اتوبوس یا موارد مشابه دیگر، از آن بهره بگیرند. بازی‌های انگشتی که ریشه در کودکان‌های فریب‌دارند، در آموزش دوران اولیه‌ی کودکی، سنتی با ارزش به شمار می‌آیند. (همان منبع)

در اینجا نمونه‌هایی از اشعار سرودهای کودکانه از نظر والدین گرامی می‌گذرد.

راه انبیا

ای بچه‌ها، ای بچه‌ها

ای همه از گل بهترا

دست خدا با همه تون

با فریاد و همه‌مه تون

شعارتون امیده

پایان شب سپیده

راه خدا، راه ماست

راه خوب انبیاست

ما زیر ظلم نمی‌ریم

تن به ستم نمی‌دیم

نماز

هر آن کس با نماز است

همیشه سرفراز است

نماز آرد سعادت

دهد جان را طراوت

به هر جا و به هر کار

خدا را در نظر دار

مشو ای طفل عاقل

ز حق یک لحظه غافل

نماز، اساس دین است

مسلمانی در این است

۴- تربیت دینی کودکان از طریق ارائه‌ی پاسخ‌های مناسب به سؤال‌های دینی آن‌ها

از دیگر ویژگی‌های بسیار مهم و حساس کودکان پیش دبستانی، «کنجکاوی» فوق العاده آن‌هاست. همه‌ی کودکان، کنجکاو و جست‌وجوگر آفریده می‌شوند. کنجکاوی، بستر خداجویی و توحید، خمیرمایه‌ی خلاقیت و نوآوری است. رفتار کنجکاوانه در نزد کودکان بسیار چشم‌گیر و محسوس است. آن‌ها می‌خواهند با پرسش‌ها و رفتارهای کنجکاوانه‌ی خود راز و رمزها را بشناسند، پرده‌ها را کنار بزنند و نادیده‌ها را ببینند. کودکان با سؤالات فراوان خود می‌خواهند علت‌ها را بشناسند و با علت العلل آشنا گردند. آن‌ها می‌خواهند بدانند که ناظم نظم کائنات، خالق جهان آفرینش و پدیدآورنده‌ی هستی کیست. آن‌ها با سؤال‌ها و رفتارهای کنجکاوانه‌ی خود در پی شناخت خدا و تعظیم و تسبیح خالقند.

کنجکاوی، زیباترین موهبت الهی است و خوشایندترین حالت عاطفی و نیکوترین سرمایه‌ی شناختی است که آمیزه‌ای از دو عنصر احساس و شناخت است.

بچه‌ها از حدود سه سالگی مرتباً در مورد پدیده‌های مختلف سؤال می‌کنند و در شش سالگی پرسش‌های کنجکاوانه‌ی بچه‌ها به اوج خود می‌رسد و این امر بصیرت، خوش‌رویی، حوصله و صبوری والدین و مربیان را می‌طلبد. (افروز، ۱۳۷۸)

در دوره‌ی پیش از دبستان، وظیفه‌ی اصلی والدین و مربیان عبارت از: تقویت حس کنجکاوی، توسعه‌ی رفتارهای کنجکاوانه در کودکان و ارائه‌ی پاسخ‌های صحیح، منطقی و کودکانه به سؤال‌های آن‌هاست. زمانی که پاسخ سؤال‌های کودک را به درستی نمی‌دانیم، بهتر است ضمن تکریم شخصیت کودک و اعلام اهمیت سؤال او، به او بگوییم که پاسخ کامل را نمی‌دانیم و لازم است برای یافتن پاسخ به کتاب یا شخصی آگاه مراجعه کنیم. با این سخن صمیمانه و صادقانه، کودک ضمن احساس رضایت‌مندی روانی، روش تحقیق و یافتن پاسخ سؤال‌هایش را می‌آموزد و محبت قلبی نسبت به مربی و والدین افزایش می‌یابد. کنجکاوی در زندگی کودکان پیش‌دبستانی قوی‌ترین عامل تقویت رفتار هوشمندانه و اصلی‌ترین بستر علاقه‌مندی و توسعه‌ی ظرفیت یادگیری است.

بچه‌های کنجکاو، همواره بیش از دیگران آماده‌ی مواجه شدن با تجارب و وقایع غیرمنتظره‌اند. بچه‌های کنجکاو و جست‌وجوگر، به لحاظ علاقه‌ای که برای

برقراری ارتباط با دیگران در جهت طرح پرسش‌های کنجکاوانه‌ی خود دارند، از بیشترین سازش یافتگی اجتماعی و تعادل شخصیت برخوردار می‌باشند.

پاسخ دادن به سؤال‌های کودکان، همراه با عطف، مهربانی و صداقت، می‌تواند آنان را به اعمال و مسائل دینی علاقه‌مند کند و سیمایی رحمانی و زیبا از خداوند ترسیم نماید.

متأسفانه ما از تعالیم کامل و زیبای اسلام، گاه سیمایی خلاف آنچه هست ترسیم می‌کنیم و موجبات گریز کودکان و نوجوانان را فراهم می‌نماییم. برای مثال در پاسخ به این سؤال کودکان که: «مامان، مرا از کجا آورده‌اید؟» مادران پاسخ‌های متفاوتی می‌دهند که دارای تأثیرهای خوب یا بد فراوان است، برای مثال:

- تو را از بیمارستان آورده‌ایم.
- تو را از بازار خریده‌ایم.
- تو را از خیابان برداشته‌ایم.
- شکم مرا بریده‌اند و تو را بیرون آورده‌اند.
- خدای مهربان، تو دختر زیبا و خوب را به ما عطا کرده است.

(پاسخی در جهت تربیت دینی)

- مامان جون چرا نماز می خوانی؟

- چون اگر نخوانم، خدا مرا به جهنم می برد.

- چون اگر بخوانم، خدا مرا به بهشت می برد.

- چون خدا گفته، می خوانم.

- چون اگر نخوانم، مسلمان نیستم.

- عزیزم، خدای مهربان نعمت های خیلی زیادی به من داده، مثل: چشم، گوش، عقل و دختر زیبا و خوبی مثل تو و من برای تشکر از خدا و حرف زدن با او نماز می خوانم. (پاسخ مطلوب در جهت تربیت دینی)

۵- روش های دیگر تربیت دینی کودکان پیش دبستانی

- با توجه دادن کودکان به نعمت هایی که همیشه همراه آنهاست، مثل: اندام های مختلف آنان (چشم، گوش، دهان، سر، دست و...) یا نعمت هایی که خیلی دوستش دارند، مثل: پدر، مادر، مادربزرگ و... یا نعمت های طبیعی، مثل: کوه، جنگل، حیوانات، گیاهان و... با استفاده از حسّ زیبایی شناسی؛ می توان کودکان را به خدانشناسی هدایت کرد.

- با ترسیم شکل ها و نقاشی هایی که در آنها مؤمنان همیشه لباس هایی به رنگ روشن و تمیز می پوشند، می خندند و خوشحالند؛ می توان ویژگی های مثبت افراد

متدین را به کودکان نشان داد و به طور غیرمستقیم عادات صحیح را به ایشان آموخت.

- با ترتیب دادن نمایش‌های شاد و آموزنده می‌توانیم وظایف مسلمانان را از طریق نمایش یا ایفای نقش توسط خود کودکان اشاعه دهیم و در کنار این نمایش و ایفای نقش، شعرها و نثرهای آهنگین بخوانیم.

- با ارائه‌ی جلوه‌هایی از زندگی پیامبر اکرم(ص) و صالحان، که کودکان به آن‌ها علاقه دارند، مثل بازی کردن پیامبر با کودکان و سلام کردن او به آن‌ها و... کودکان را به الگوهای مبارک دین اسلام علاقه‌مند کنیم.

- قبل از اقدام به تربیت دینی کودکان، رفتار، اعمال و شخصیت خودمان را مورد بازنگری قرار دهیم و سعی کنیم نمونه‌ی کامل اعمال و گفتار اسلامی باشیم. به همین دلیل، چگونگی انتخاب مربیان مقطع پیش دبستانی، بسیار بسیار مهم و حیاتی است.

- همراهی کردن کودکان پیش دبستانی در مراسم دینی، برای آنان بسیار لذت‌بخش و آموزنده است. برای مثال، همراهی کردن آن‌ها در نماز جماعت و جمعه، مراسم دینی و... البته بدون ایجاد سختی و فشار برای آنان، می‌تواند آموزش عملی مراسم دینی باشد.